Ediţia 2009 a Festivalului Internaţional George Enescu (I)

(Costin Popa – 27 septembrie 2009)

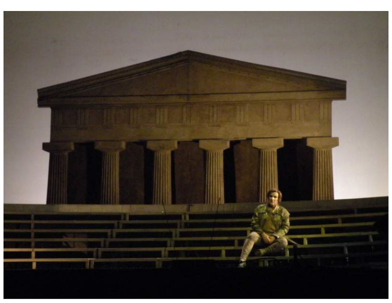
Ca de fiecare dată, şi cea de-a XIX-a ediţie a festivalului enescian a fost un succes de proporţii. Anticipat, validat şi consolidat. Cu riscul de a mă repeta, afirm că este una din marile manifestări culturale ale lumii, nu numai ale sud-estului Europei, cum s-a spus în aceste zile. Şi dacă preluăm aprecierea unanimă că Festivalul de la Salzburg este nr.1 mondial, atunci Festivalul Enescu îi stă alături. Cu glorie. Criticii români au remarcat de mult asemănările venite din programul bogat, abundenţa de valori artistice, diversitatea genurilor, durata mare de desfăşurare, afluenţa de public etc., iar cei britanici – şi nu numai – au consemnat similitudinea calitativă cu festivalul din oraşul lui Mozart.

În 2009, mass-media internaţională a fost prezentă în număr şi mai mare la Bucureşti, s-a realizat prima transmisie directă pe canalul TV Mezzo, alte seri s-au înregistrat pentru difuzări ulterioare. Alături de alţi jurnalişti, nu mai puţin de 14 critici, membri ai Asociaţiei „Presse Musicale Internationale” cu sediul la Paris, au ţinut special să fie prezenţi în săptămâna dedicată „Creaţiei contemporane româneşti”. Impresia a fost foarte bună iar preşedintele Didier van Moere şi alţi confraţi au subliniat în repetate rânduri valoarea opusurilor.

De altfel, această serie tematică s-a înmănuncheat cu cea intitulată „Enescu şi contemporanii săi” şi, alături de compozitorul omagiat, a reunit peste 60 de nume de creatori de la Bentoiu şi Ţăranu la Vieru şi Stroe, de la Dan Voiculescu şi Doina Rotaru la Liana Alexandra şi Şerban Nichifor, de la Horaţiu Rădulescu şi Costin Cazaban la Diana Rotaru şi Livia Teodorescu etc. etc.

Peste 30 de ansambluri, două orchestre simfonice, coruri, solişti români şi străini şi-au dat concursul la această veritabilă panoramare a muzicii enesciene, a contemporanilor săi, a contemporanilor noştri. Reţin din nou opinia preşedintelui Didier van Moere care şi-a manifestat interesul ca şi la ediţia din 2011, membrii asociaţiei să fie prezenţi, pentru a continua luarea pulsului creaţiei noastre muzicale.

Teatrul lyric

Franck FERRARI în OEDIPE

Anul acesta, deschiderea festivalului a revenit Operei Naţionale şi **Oedipe**-ului enescian. Absent de ceva vreme pe afişul primei scene lirice, monumentalul opus a fost prezentat acum într-o versiune aparţinând Teatrului Capitôle din Toulouse şi regizorului Nicolas Joël, la care s-au raliat forţele bucureştene. Mizanscena minimalistă, statică, fără multe introspecţii de expresie (în special ale eroului principal) a lăsat muzica să se lanseze în voie, tălmăcită în limite de economie practică a spectacolului de dirijorul Oleg Caetani şi baritonul Franck Ferrari (Oedipe), acesta din urmă aducând parfumul pronunţiei în limba franceză şi linia vocală clamată de partitura enesciană.

Tragismul rolului (amintire eternă, David Ohanesian!) a rămas în continuare un deziderat. Cu sprijinul lui Ezio Frigerio şi al Francăi Squarciapino (decoruri şi costume), Joël a realizat o

adevărată „lovitură de scenă” în secvenţa Sfinxului (excelentă mezzosoprana Ecaterina Ţuţu), monstru ieşit din tenebrele Pământului, alungit cu aripi de uriaş liliac, aducând flăcări şi jar (lumini, Vinicio Cheli) înainte de dispariţia în străfunduri. Dar iată că în acelaşi loc, la final, coboară şi Oedipe, regizorul refuzând, surprinzător, apoteoza. Cu plusuri şi minusuri, montarea lui Nicolas Joël se susţine şi reprezintă o nouă treaptă în edificiul numit **Oedipe**. Şi poate în 2011, o nouă viziune românească se va alătura celor de până acum. Nici nu ne gândim că lucrarea enesciană ar putea lipsi de pe afiş, aşa cum s-a mai întâmplat!

Serata de deschidere a festivalului a fost marcată şi de lansarea albumului monografic „Ludovic Spiess”, semnat de autorul acestor rânduri şi apărut la Curtea Veche Publishing. Un eveniment absolut onorant pentru gazde, Opera Naţională, pe a cărei scenă celebrul tenor a evoluat constant şi pe care a condus-o în anii dinaintea morţii. În plus, Ludovic Spiess a fost primul director post-revoluţionar al Festivalului Enescu. Asistenţă importantă şi numeroasă, frumoase cuvinte de suflet despre cel omagiat prin apariţia cărţii. Din păcate, deficienţe organizatorice în cel mai pur stil dâmboviţean – lipsa microfoanelor, schimbarea intempestivă a locaţiei – au surprins invitaţii. Presa le-a consemnat acid iar autorul a primit, post festum, alături de opiniile despre volum, invariabil, semnale despre aceste bemoluri. Surprinşi s-au arătat foşti şi actuali politicieni, elite culturale sau simpli melomani, foste glorii ale Operei sau vedete în activitate, venerabili împătimiţi de arta lirică sau tineri dornici de cunoaştere a unor pagini de istorie a teatrului. O nedorită unanimitate...

Spectacolul **Oedipe** a inaugurat seria „Operă şi balet”. După reluarea lui cu un alt interpret în rolul titular, experimentatul Ştefan Ignat, a fost rândul ansamblurilor Operei Naţionale Române din Cluj-Napoca să viziteze Bucureştiul, propunând montarea lui Mihai Măniuţiu cu **Otello**, o regie contrariantă în bună măsură din cauza amestecului de planuri, de la riscantele imagini de navă spaţială (sau vas militar sau pachebot sau...) la abstractizări însoţite de găselniţe dintre cele mai ciudate şi chiar naive. Doar frumoasele costume ale lui Valentin Codoiu au păstrat legătura cu epoca, autorul lor semnând şi decorurile, din care s-au remarcat unele inspirate stilizări. La pupitru, Miguel Gómez-Martínez a avut destule lentori ca discursul muzical verdian să nu curgă pe de-a-ntregul fluent dar i-a condus cu atenţie pe tenorul Franco Farina (Otello cu glas pătrunzător dar rigid, sărac în nuanţări şi cu acute mult prea vibrate), pe baritonul Alberto Gazale (Iago cu voce sigură însă privată de subtilităţi în expresie) şi pe soprana Carmen Gruban (Desdemona în continuă ascendenţă pe parcursul spectacolului, culminaţia fiind în minunatele arii ale actului final).

Doi oaspeţi italieni de marcă, italienii Daniela Dessì şi Fabio Armiliato au fost protagoniştii a două seri cu Manon Lescaut de Puccini, producţie bucureşteană. De la primul sunet, soprana ne-a făcut să înţelegem că face parte din elita lirică mondială, cu voce importantă, pătrundere stilistică şi ştiinţă de cânt, chiar dacă semne de uzură afectează registrul acut. „Sei divina!” a strigat un spectator sedus, la finele primului spectacol. Tenorul a expus un consistent glas liric – spint şi o prezenţă scenică de mare angajament dramatic. Ca de altfel şi soprana, cu care a realizat un cuplu memorabil. Cu bagheta canadiencei Kerri-Lynn Wilson, toţi – soliştii, ansamblul şi... noi – ne-am simţit confortabil şi spectacolul a curs cu alerteţea ce serveşte naraţiunea, lăsând pătrunderea în profunzimi, pe seama personalităţii celor doi vocalişti oaspeţi.

Mari orchestre

Romanian Piano Trio

Includerea Filarmonicii George Enescu în seria „Mari orchestre ale lumii" onorează dar mai ales obligă. Este opţiunea organizatorilor noştri şi nu rămâne decât ca instrumentiştii bucureşteni s-o confirme. Au reuşit în seara debutului seriei, un prim approach sub bagheta violonistului convertit dirijor, Maxim Vengerov şi cu concursul solistic a trei remarcabili tineri maeştri, violonistul Alexandru Tomescu, pianistul Horia Mihail şi cellistul Răzvan Suma, în cunoscutul **Triplu concert** beethovenian. De fapt, întreg programul ales a fost de maximă popularitate, prin adăugarea **Uverturii Leonora III** şi a **Simfoniei „Destinului"**.

A fost apoi Dmitrij Kitajenko, dirijorul care a venit la pupitrul Orchestrei Filarmonice Radio France, un ansamblu rafinat cu performanţe notabile în Stravinski (**Pasărea de foc**) şi Ceaikovski (**Simfonia a V-a în mi minor, op.64**). Solişti au fost Remus Azoiţei (**Capriciu românesc pentru vioară şi orchestră** de Enescu) şi excelentul Rudolf Buchbinder (**Rapsodia pe o temă de Paganini op.43** de Rahmaninov).

Important şef de orchestră cu reputaţie internaţională, Horia Andreescu a condus cu rafinament celebra Royal Philharmonic Orchestra într-un program de muzică franceză (Saint-Saëns, Lalo, Ravel), în care Joshua Bell şi-a expus violonistica sa seducătoare şi ductilă prin **Simfonia spaniolă**. Cu o seară înainte, în aceeaşi companie orchestrală, dirijorul Charles Dutoit a cucerit în **Tabourile dintr-o expoziţie** (Musorgski/Ravel), l-a urmărit cu atenţie pe extravagantul şi imprevizibilul Nigel Kennedy (**Concertul pentru vioară şi orchestră** de Beethoven) şi a demonstrat că melosul enescian din **Rapsodia I-a** conţine specificităţi de atmosferă care trebuie mai profund pătrunse. De notat că Nigel Kennedy a înlocuit-o pe mult aşteptata Martha Argerich, care l-a... înlocuit pe iniţial anunţatul Yundi Li.

Cameralele

Les Arts Florissants & William Christie

După-amiază magică la Ateneu cu orchestra şi corul Les Arts Florissants, conduse de William Christie. O incursiune în baroc, prin oratoriul **Susanna**, **HWV 66** de Haendel, opus mai puţin cunoscut dar revela acum nouă prin performanţa ansamblului, dirijorului şi soliştilor. Şi dacă statismul spectacolului **Oedipe** a transformat o operă într-un oratoriu, tensiunea şi expresia induse de William Christie au convertit oratoriul **Susanna** într-o adevărată operă. Mare artă! Limpezime de sunet instrumental, rafinament de cor, simţ dramaturgic, preciziune.

Fabulosul contratenor Max Emanuel Cencic (cu infinite irizaţii de nuanţe în glas), soprana Sophie Karthäuser (minunată conducere a glasului chiar când ţesătura vocală este mai solicitantă şi o presează, precum în ultima arie a eroinei titulare), basul Alan Ewing, soprana Emmanuelle de Negri, promiţătorul contratenor David DQ Lee, baritonul Maarten Koningsberger, tenorul William

Burden şi baritonul Ludovic Provost, iată o înşiruire de nume de maeştri, uriaşi specialişti ai acestui gen de muzică în care exprimarea prin culori este comandamentul suprem.

Seria „Muzică de cameră" a mai programat recitalul lui Alexandr Melnikov, rămas singur pe podium după abzicerea violonistei Isabelle Faust. Notez în continuare, prezenţa Orchestrei Engleze de Cameră sub bagheta lui Roy Goodman, avându-i drept solişti pe consacratul Aurelian Octav Popa (**Concertul pentru clarinet şi orchestră** de Aaron Copland) şi promiţătorul tânăr elveţiano-român Teo Gheorghiu (**Concertul nr.12 pentru pian şi orchestră în La Major, KV 414** de Mozart).

Sub genericul „In memoriam Lord Menuhin", festivalul a adus un vibrant omagiu marelui elev al lui Enescu, de la a cărui dispariţie s-au comemorat – în 2009 – 10 ani. Onoarea a revenit Orchestrei de Cameră „Virtuozii din Bucureşti" sub conducerea lui Barry Douglas, în dublu rol de dirijor şi pianist (**Concertul nr.2 pentru pian şi orchestră în Si bemol Major, op.19** de Beethoven). Sub bagheta lui Douglas, Daniel Hope, el însuşi apropiat discipol şi colaborator al celui omagiat, a interpretat **Concertul pentru vioară şi orchestră** de Mendelssohn-Bartholdy.

Nopţi vrăjite

„By midnight", o iniţiativă de succes care datează de câteva ediţii şi care a făcut ca Ateneul să devină de fiecare dată neîncăpător. Deschiderea seriei a prilejuit întâlnirea cu două superbe ansambluri, Corul Academic Radio şi Corala bărbătească Ortodoxă „Te Deum Laudamus", conduse de maestrul Dan Mihai Goia, care a ales **Vecerniile, op.37** de Rahmaninov. Prestaţie de înaltă clasă, la care şi-au dat concursul mezzosoprana Gabriela Popescu şi tenorul Călin Brătescu. La aceeaşi înaltă ştachetă s-a situat şi concertul Vivaldi datorat Orchestrei de Cameră a Filarmonicii bucureştene (concertmaestru Anda Petrovici) în care am făcut cunoştinţă cu Boris Brovtsyn, un violonist tânăr şi temperamental, bun tehnician.

Prezent pentru prima oară la Bucureşti a fost şi ansamblul Il Giardino Armonico, dirijat de Giovanni Antonini. A readus parfumul muzicii vechi, al fineţei sonore, al calmului şi subtilităţilor aerate. Sub genericul **Il pianto di Maria**, pagini ale cunoscuţilor Monteverdi şi Vivaldi s-au împletit cu cele ale rar-cântaţilor Biagio Marini, Francesco Conti, Johann Georg Pisendel, Sigmund Leopold Weiss, Giovanni Battista Ferrandini.

Christian Zacharias

A revenit la Ateneu charismaticul Christian Zacharias, mare preferat al publicului bucureştean în ipostazele de dirijor şi solist al Orchestrei de Cameră din Lausanne. În artistul german există o pasiune debordantă de a face muzică, faptul se simte cu putere şi iradiază captivant. Trei serate a dedicat artistul creaţiilor lui Joseph Haydn – compozitor sărbătorit în acest an – şi a oferit tălmăciri pline de vivacitate şi elocvenţă, atât în paginile simfonice, concertante cât şi în cele de solo pianistic. Christian Zacharias este un distins maestru care gândeşte totul în cele mai mici detalii şi oferă lecturi referenţiale. Dovezile le-am avut şi acum, ca întotdeauna.

Concursul...

... a avut trei secţiuni, Compoziţie, Pian şi Vioară. Şi dacă prezenţa celei dedicate creatorilor este un mare câştig al iniţiativelor post-revoluţionare, absenţa în continuare a Secţiunii Canto se situează la polul diametral opus. Fără a mai aduce argumente – se ştie că mari cântăreţi români şi străini au fost lansaţi prin ediţii de demult ale Concursului Enescu – ne exprimăm speranţa că anul 2011 va readuce pe tapet Secţiunea Canto. Până când nu se şterge de tot din mintea şi conştiinţa lumii lirice de pretutindeni şi nu este trecut definitiv la categoria de concursuri desfiinţate!

Sorin Creciun şi Constantin Erbiceanu

Dar iată şi Premiile I: Secţiunea Vioară – Jaroslaw Nadrzycki (Polonia), Secţiunea Pian – Amir Tebenikhin (Kazakhstan), Secţiunea Compoziţie – **Invocation of Wind and Thunder** de Qian Shen-Ying (China) pentru muzică de cameră şi **Misterious Place** de Lam-Lan Chee (Hong Kong) pentru muzică simfonică. Simptomatic mi se pare faptul că niciun concurent român nu a urcat nici măcar pe podium, deci n-a prins nici finala. Doar pianistul Sorin Creciun a obţinut Premiul Special „Constanţa Erbiceanu”, acordat de Fundaţia Culturală Erbiceanu celui mai valoros competitor român. Infim pentru „echipa naţională”. De luat aminte, de luat măsuri de pregătire serioasă!

Simpozionul de Muzicologie...

... a împlinit patru decenii de existenţă, pe parcursul cărora a crescut constant în amploare şi durată de desfăşurare. În 2009, pe timp de patru zile, nu mai puţin de 50 de exegeţi enescieni şi-au expus lucrările. Ca de obicei, incursiunile în stilistica maestrului de la Liveni au constituit teme predilecte, dar elementele de noutate ale actualei ediţii le-au constituit referatele asupra unor inedite lucrări de studenţie scrise de Enescu pentru Conservatorul din Paris sau în timpul unor vizite făcute familiei Menuhin la vila acesteia de lângă Paris. Mai puţin cunoscutele relaţii ale compozitorului cu muzicieni danezi sau suedezi au fost de asemenea evocate.